

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vsa leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daja za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročilno sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovoljivo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. števil. 229.

Štev. 17. V Mariboru 10. junija 1873. I. letnik.

Postava, veljavna za Kranjsko,

kako naj se vravná napravljanje, zdrževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol.

I. Oddelek.

Kako se napravljajo in zdržujejo javne ljudske šole.

§. 1. Javna ljudska šola se mora povsod napraviti tam, kjer biva v vasi ali v več vaséh, selih ali posameznih hišah eno uro na okoli, po petletnem poprečnem računu več ko 40 otrok, ki morajo čez pol milje daleč hoditi v šolo (§. 59. drž. postave 14. maja 1869).

§. 2. Ako so v tej daljavi krajne razmere take, da občasnó ali stanovitno prihod do šole močno opovirajo ali obtožujejo, naj se izpostavi podučitelj tiste šole vsaj v bolj neugodnem letnem času na primerno postajo, ali v naskrajnejšem slučaju naj hodi vsak teden dvakrat tje podučevat. — Ta ekspozitura ali izpostavljena štaciija je obstojni del tiste šole, kjer je dotični podučitelj vmeščen.

§. 3. Kakor hitro pa tisti, kateri napravlja in zdržuje tako šolo, zmore to napravo, naj se napravi mesto te ekspoziture ali izpostavljene šole samostojna šola.

§. 4. Kolikor je mogoče, je treba tudi na to gledati, da se v ljudnatih krajih namešane šole po spolu ločijo in se napravijo posebne dekliške šole. To se pa mora povsod tam narediti, kjer je več kakor šest učiteljev postavno (§. 11. drž. post. 14. maja 1869. leta) potreba vmesiti.

§. 5. V vsakem šolskem okraji naj se napravi najmanj ena meščanska šola.

§. 6. Šolske oblasti naj čuvajo nad tem, da se napravijo potrebne ljudske šole brez nepotrebnega odloga (§§. 1, 5, 12) tam, kjer jih še ni, vendar z ozirom na zmožnost tistih, ki za šolo skladajo, in da se utrdijo vsi pogoji njih trdnega in vspešnega obstanka.

§. 7. Vse okoliščine, ki so merodajavne pri napravi in vredbi šol, naj določi komisija s privzetjem vseh udeležencev, in ako je treba, tudi s posebnim ogledom; komisijski protokol je podlaga daljnih razsodb. —

§. 8. Nikdar se ne sme privoliti, da bi se ljudske šole množile na škodo namenu ugodne vredbe in vspešnega nadaljevanja (§§. 1, 5, 12) potrebnih šol.

§. 9. Vsaka javna šola ima svoj šolski kraj, h kateremu spadajo všolanec vasi, deli od vasi ali hiše. Za meje šolskih krajev naj se jemljejo občinski (soseskini), oziroma podobčinski kraji, ako ne kaže šolskega obiskovanja zljajšati s tem, da se všolajo posamezni občinski deli v šolo sosedne občine.

§. 10. Všolanje ima ta namen, da se vsi otroci, ki stanujejo v šolskem kraju, in so dolžni v šolo hoditi, morejo v šolo sprejeti in se podučevanja pravilno udeleževati.

§. 11. Otroci, ki stanujejo zunaj šolskega kraja, se le v šolo jemljejo, ako zavoljo tega šola ni prenapolnjena. Ravno to velja za tiste otroke, ki še niso spolnili 6. leta, katerim pa je vendar krajna šolska oblast privolila, da smejo v šolo hoditi.

§. 12. Šola, koja je bila že pet let prisiljena, večje število svojih letnih stopinj ali razredov ločiti v vstrične razrede, se ima po preteku tega časa ločiti v dve šoli.

§. 13. Določbe o kakovosti šolskih poslopij in njenih delov, kakor tudi o potrebni šolski opravi ustanovlja minister za bogočastje in uk dogovorno z deželno šolsko oblastjo z ukazom. Tako isto se uravnava način, kako naj tehnični organi politiških uradov ali deželnega zastopa sodelujejo, kedar odborujejo in izpeljujejo stavbine črteže, kedar oskrbujejo šolsko opravo, kedar nadzorujejo, ali so poslopja in njih oprava v takem stanu, da namenu vstrežajo.

§. 14. Krajna šolska oblast — in oziroma na meščanske šole — okrajna šolska oblast določuje, koliko se sme potrošiti za kurjavo, svečavo in snaženje šolskih sob (izb), ter za vsako šolo po prostoru, kubičnem obsegu in legi ustanovi najmanjši znesek tako, da se manj ne sme potrošiti.

§. 15. Za podučevanje dečkov, bodi si da so v posebnih razredih ali združeni z dekleti, smejo se ženske jemati le za prva štiri leta.

§. 16. Obstoječa javna šola se sme z dovoljenjem deželne šolske oblasti le takrat odpraviti, kedar ne spada med potrebne šole. (§§. 1, 5, 12).

(Dalje prih.)

U k a z

c. k. ministra za bogočastje in uk od 25. marcija 1873. l., šte. 1418., s katerim se razpisuje raba učnih tekstov in učil narodnim in mestjanskim šolam.

Po opazovanji ministerstva samega in tudi po raznih tožbah je dognana istina, ka se po narodnih in mestjanskih šolah mnogokrat prezira postavno povelje, ktero uravnava izbiranje učnih knjig in drugih učil; za šolsko rabo se puščajo učila, akoravno jih nij dovolilo mininisterstvo in ka si učenci celo često morajo kupovati razen za šolo določenih tekstov še druge knjige, katere jim učitelji brez dovoljenja značijo za pomožne bukve.

Ta zloraba jako škoduje postavnej veljavi in šolskim interesom, podučevanje narodnega šolstva grdo podražuje in onečastuje vse učiteljstvo po ovih učiteljih, kateri skušajo po nedovoljenej izmišljenosti prodajati svoje slovstvene proizvode. Šolske oblasti morajo strogo postopati proti temu ravnanju.

V ta namen se mi zdi potrebno navesti te-la vodila, ozi-rajocha se na jestvo šolskih knjig:

a) Postava od 25. maja 1868. l., s katero se izdajó načelne določbe o razmerji mej šolo in cerkvo. §. 7.

b) Postavo od 14. maja 1869. leta. §§. 8, 19.

c) Ministerski ukaz od 23. novembra 1869, šte. 3495, ki javi dovoljenje učnih knjig in beril za narodne šole.

d) Ministerski ukaz od 8. maja 1872. l., ki govori o okrajnih in deželih zborih narodnih učiteljev. §§. 2, 12.

e) Šolski in učni red za občne narodne šole od 20. avg. 1870. §§. 70, 71, 72.

Ta vodila naj se spolnujejo tako-le:

§. 1. Ministerski ukaz od 23. novembra 1869, šte. 3495, ki razpisuje dovoljenja učnih knjig in beril za narodne šole (čitaj pod c) naj se toliko obrača sploh na vsa učila (preloge za pisanje, risanje, podobe za kazalni poduk, geografične, hi-storične in naravoznanstvene razkaze itd.), kolikor jih naj rabi šola ali kolikor naj jih kupuje šolska deca.

§. 2. Naučnega ministra dovoljenje gledé učnega teksta ali učila velja le za oni natis, kateri je bil podlaga obravnavi, in se torej razprostira na nov natis le takrat ako jo čisto nespremenjeni ponatis dovoljenega učnega teksta ali učila in tudi s takim naslovom.

§. 3. Okrajni in deželni nadzorniki narodnih in mestjanskih šol so zavezani z osebno odgovornostjo svojo, da vselej vedó, kateri so dovoljeni učni teksti in učila, in da zapisnik takih seboj nosijo, kedar nadzorujejo šole. O vsakem šolskem nadzovanji morajo nadzorniki natanko čuvati nad rabo učnih

tekstov in učil in se popolno prepričati, se li rabijo po šolah le dovoljeni učni teksti in učila.

Nedovoljene učne tekste in učila morajo nadzorniki precej odstraniti iz šol.

§. 4. Za spolnovanje teh vodil, ozirajočih se na rabo učnih tekstov in učil je 1. odgovoren šolski vodja, za njim pa tudi vsak razrednik. Za vsako neodobreno berilo ali učilo mora povrniti potroške šolski vodja in dotični učitelji.

§. 5. Deželne šolske oblasti morajo skrbeti, da naznani, kateri učni teksti in učila so dovoljeni, koje najpred objavi „Verordnungsblatt für den Dienstbericht des Ministeriums für Kultus und Unterricht“.

§. 6. Učne tekste, ki je jemljó za vsako leto, morajo odločiti za to poklicani organi (§§. 8 in 9 šolskih postav,) vselej že pred koncem tekočega šolskega leta. To se mora naznaniiti krajnim šolskim svetovalstvom. Bodoče šolsko leto se morajo prav in tudi le tisti učni teksti rabiti.

§. 7. Ker veljajo občne šolske postave tudi za privatne narodne in mestjanske šole, morajo se torej tudi te šole popolno ravnati po teh vodilih.

§. 8. Deželne šolske oblasti dobé za svojo službovalno rabo in za uročenje deželnim in okrajnim šolskim nadzornikom eksemplarov sedanjih ukazov in spisek učil in učnih knjig, katere so splošno dovoljene od začetka veljavnosti postav narodnih šol do konca macedija 1873. l.

Deželnim šol. oblastim je skrbeti, da ima vsaka očitna in zasebna narodna in mestjanska šola, kakor tudi vsako učiteljsko in učiteljsko izobraževališče po en iztis tega ukaza, ki se mora hraniti po šolskih činih. Za število teh eksemplarov se mora poprašati ekspedicijo ministra za bogočastje in uk.

§. 9. Do konca šol. leta 1873/4 bode polajševalo uporabo pod 3. odstavkom omenjenega predpisa to-le:

Ako najde okraj. šol. nadzornik v rabi kako učno knjigo ali učilo, ki še nema dovoljenja, pa vendar nij vredno silnega grajanja gledé svojega obsega, more šolskemu vodji rabo učila za sedaj začasno pripustiti, istočasno pa ravnatelja pozorovati na postavno pot zarad dovoljenja, ki bi se utegnilo še le objaviti.

Ako bi se rabilo učilo ali učna knjiga, katere obseg bi dajal znaten povod za sum, mora jo nadzornik precej prepovedati (ustaviti) in to ob enem tudi deželnej šolski oblasti naznaniiti s prilogo enega dotičnega iztisa.

§. 10. Za nižjo realko potrjene učne knjige se smejo še rabiti po mestjanskih šolah do konca 1873/4. šolskega leta.

(Zapisnik učnih knjig, dovoljenih za rabo v narodnih in meščanskih šolah priobčimo prihodnjič).

Geografično risanje.

Govoril in razlagal Fr. Pfeifer pri učiteljskem zboru v Kamniku 4. aprila.

Kolikor več čutil se zjedinjuje pri opazovanji enega in istega predmeta, toliko globokeje se v dušo vtisne in toliko jasnejši nam je njegova predstava. Kako mračni so zapopadki učencev, ako se jim n. pr. prirodopisni nauk podava z golo besedo, ako je samo uho v sprejetji nauka v činjenosti, a druga čutila ne; nerazvite duševne moči otrok predstavljajo si opisovajočo stvar popolnoma napačno v duhu, kar ima za skoro neizbežljivo posledico nedostatične in napačne zapopadke in od tod neplodnost poučevanja.

Otrok, ki je n. pr. o konji le slišal ali ga redkokrat vidil, ne bo imel o njem tako jasne predstave, kakor oni, ki ga je že večkrat i na papir narisal, iz repe ali lesa si ga izrezal.

To velja tudi o zemljepisnem nauku. Učenci morajo imeti pred sabo zemljevide in čim bolj oni prirodo posnemajo, tem boljši so. Da si pa vse to v spomin dobro vtisnejo, treba je je navajati, da sami zemljevide risajo.

V ljudskeji šoli se započenja poduk v zemljepisji z domačim krajem, od tod se ide zaporedno od posameznosti v skupnost, od domačega kraja v osvetje. Povsod pa je treba predočbe in predstave. Najbolj umljiva je otrokom očina hiša, domača vas in okolica, kojo so uže obhodili in ki jo vsaki dan lahko vidijo. Tako vidimo otroka, ki na papir ali tablico risa domačo hišo, cerkev itd., dasiravno nij vse prav v redu in v lepem medjusobnem razmerji, vendar si je podobo prej uže v mislih slikal, preden jo je prenesel na papir; med tem ko koji drugi ne zna koliko oken ima domača hiša na eni strani. Ravno tako je plodonosno risanje zemljevidov pri poučevanji v zemljepisji.

Rekli smo, da zemljepisje v ljudskeji šoli začnemo pri domačem kraji; toraj je nam znati, kako započeti.

Ozirati se je tu na stališče, daljavo in lego na svetovno stran, proti koji ta ali oni kraj leži.

Učitelj naj na prostem, od koder je lep razgled na vse strani, pokaže učencem četiri svetne stieni: sever, jug, vzhod in zahod. Vsadi naj v tla palico, od te naj poišče severno stran in naj v daljavi n. pr. 1 meter proti severju od prve postavi drugo*). Od severja pogleda črez obe postavljeni nazaj in postavi v gledni črti tretjo t. j. od severa proti jugu. Vzhodnja se lahko dobi s pomočjo vrvice, ki služi mesto cirkeljna.

Tako dobimo podobo križa; zatorej naredo učenci na

*) Severna stran se dobi s pomočjo igle magnetice, po noči po tečajnici, o poldne po senci, ki jo od solca obsevani po koncu ravno stoječ predmet daje, in na druge načine.

tablicah ali papirji križ. Vrh zaznamovaji s S (sever), spodnjo stran z J (jug) itd.

Poleg tega treba je še mere za daljavo. Ker prosto ljudstvo daljavo najboljše pozna po urah hoda, zato si jo tukaj vzamemo za mero daljave. Kraj, vas ali mesto, kjer stojimo zaznamovamo v sredini križa, kjer se črte križajo, z majhnim krogom; na to pogledamo čez palice od juga proti severu in imenujemo vasi, mesta in bližnje vrhove hribov, ki v gledniku ali blizu njega ali na desni ali na levi ležé; od vsakega izrečemo, koliko ur, pol ur itd. je v direktnej črti od nas oddaljen. To se zaznamva po meri na papir. Tako gre dalje z južno, vzhodnjo, zahodnjo stranjo. Ceste in vode, ki vežejo mesta in kraje se zaznamovajo tako tudi na papirji. Ravno tako se postavijo hribje vmes, kjer se taki nahajajo. Vse to pa velja o bližnji okolici; ki je učencem dobro znana, ki jo pregledajo in kojo so uže obhodili.

Celi kantoni in cela dežela naj se risajo prvič prostoročno; ker je pa tako risanje polno pogreškov, naj se risajo še enkrat po stigonometričneji metodi, zakaj ona čuva učenca, da ne zajde v velike pogreške, na kar je pri takem risanju mnogo gledati, ker inace bi bila tudi predstava napačna. Ker je pa stigonometrična metoda preveč mehanična, zato naj se prostoročna, bolj za oko razsojevalna ne opusti; ona naj to podpira in upopolnuje.

Stigonometrično risanje ima v kvadratnem staležu načrtani ali natočkani papir. Po prikladnih točkah ali črtah se potegnejo meridijani in paralelni poprečniki, vse drugo služi le za pomožno sredstvo.

Učenec, ki bo tako risal, bo imel natančnejše pojmove o domačem kraju, kakor oni, ki kraje brez vsega primerjenja samo po zemljevidu išče in imenuje.

Kako naj se razlaga pesem v ljudski šoli.

(Dalje.)

„Naj nas modro vlada, brani,
Močen z vere trdnostjo!“

Moč našega cesarja opira se na vero, kajti le tisto vladarstvo se zamore v resnici „modro“ imenovati, kateremu temelj in podslomba je vera, in to je pri našem vladarju. Vsa gosposka in oblast je od Boga, in ona je služabnica Božja v naš blagor. Cesar so maziljenec gospoda, „naš“ cesar po milosti božji. Njega podpira toraj on, kateri mu je moč podelil. „Začetek modrosti je strah Božji“, in ker se cesar po tem pravilu ravnajo, nas potem tudi lahko „modro“ vladajo in branijo“. Prav je torej, da kažejo te vrste, da je vera, kerščanska katoliška, h kateri se s cesarjem vred večina avstrijskih prebivalcev spoznava, temelj

avstrijskega državljanstva, za vladarja in ljudstvo, kajti katoliška cerkev kliče cesarju: „V tem znamenju bodeš zmagal!“ Vero podeli tedaj pravo moč za vse, in na Boga, od kterega so tudi cesar prejeli krono in moč vladarstva, naj zaupajo in verujejo vsi avstrijski podložniki, in prepričali se bodemo, da le kraljestvo in vladarstvo, opirajoče se na vero je v resnici močno in trdno, kraljestvo pa, kjer ni vere nima stanovitnega obstanka, in vedno razpada in se podira tako dolgo, da — razpade in se zgubi za vselej. Te dve vrstici imate tedaj versko misel ali jedro.

„Krono branimo dedno
Zoper vse sovražnike:“

Razun varstva in pomoči od zgorej, potrebujejo pa tudi cesar varstva in pomoči od svojih podložnikov; podložniki morajo pomagati cesarju, da zamorejo izvršiti svoje namene. Moč vladarja obstoji v srci njegovih podložnikov! Potrebno pa je, da se cesar zamorejo na svoje podložnike zanesti. Zvesti podložniki naj tedaj njihov prestol varujejo, kajti to je krona ali prestol njihovih prednikov, kterega so zasedli vsled podedovanske pravice, — ne pa z zvijačo ali silo, — in kterega zasesti nimajo le pravico in dolžnost, ampak se temu tudi iz važnih uzrokov nikakor odreči ne morejo. In ravno ta prestol jim varovati, je sveta dolžnost vsakega podložnika, bodisi pred zunanjimi sovražniki, kteri bi se znabiti predrznili iz osvojljivosti ali ropazeljnosti jih z orožjem napasti ali spodkopovati, kakor tudi pred znotranjimi sovražniki, kteri na skrivnem tavajo, ter misli in pojme podložnikov motijo in mešajo, spomin in čute bolj slabotnih in omahljivih pačijo in pohušujejo, strastne nezadovoljneže in brezbožnike hujskajo in dražijo, ter vedno in povsod krivo in sebično ravnajo, na skrivnem vse naredbe in naprave cesarjeve sumičijo; zato pa jim tudi nobeno sredstvo ni dovolj hudobno, da bi se ga v dosego svojih hudobnih in pregrešnih namenov ne poslužili. Tedaj zoper vse take in enake sovražnike, očitne in skrivne mora vsaki državljan braniti in varovati svojega ljubega očeta, posluževaje se vsih pripuščenih pomočkov. Jedro teh dveh vrstic je toraj vladarska ali rodbinska misel.

„S tronom habsburškim bo vedno
Trdna sreča Avstrije.“

V teh vrsticah izrečena je želja, da naj bi Avstrija ostala vedno s Habsburskom združena, ker je njena sreča tesno zvezana z vladarsko rodovino ali dinastijo. (Vr.) (Dalje prih.)

Dopis.

Iz tržaške okolice. Dragi „Učitelj!“ Ti veš za gotovo, da naše podnebje je gorkejšje, kakor pri vas na Štírskem; tudi

veš da uboge reve učiteljske se že tako sami od sebe v šoli segrejejo, da zevajo od žeje kakor. — Pa kaj še to? Tudi v trebuhu se pajčevina dela, in kmali, če tako naprej pojde, ne bodo imeli kaj piti in ne kaj jesti. Meso je v Trstu po 46 kebrov; vino po 120, 140, do 200; pivo 44—48. Kaj bo? Več previdnih in ravno tako ubogih možakov te „kaste“, kterim ni preveč ljubo zarad lakote in žeje, ki jim preti, poginiti, so te dni skovali ponižno prošnjo do magistrata, naj bi se jih usmilil in kaj pomagal v tej draginji. Ne dvomim, da bi slavni magistrat, ki je vselej in povsod velikodušen, to opravičeno prošnjo odvrnil. Ubogi učitelj sè 675 plače in 5—6 otroci, ki mora samo za stanovanje od 200—300 dati! Vprašam: S čim se hoče oblačiti sebe in družino in s čim živeti? Zato pa je tako pomanjkanje učiteljev, da se že nekvalificirani „giornalisti“, postmajstri itd. za učitelje sprejemajo, in da se učitelji iz enega kraja v drugi kakor žerjavi, lastovke in huda ura prekladajo. Nadejajo se sicer boljših dob, ali bojim se, da se bode reklo: „Čakaj konj, da trava zraste“.

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Goriškem: G. Vodopivec začasni okrajni nadzornik za okraj goriški in sežanski; g. Ant. Skubin podučitelj na vadinici v Gorici.

Učiteljske službe.

3—1

V vranskem okraju so razpisane:

- a) Pri dvorazredni šoli na Vranskem, koje razširjenje v trirazredno se je že naprosilo, — nadučiteljska služba, z letno plačo 500 gld., z doklado 50 gld. in s prostim stanovanjem;
- b) na ravno tej šoli podučiteljska služba z letno plačo 300 gld., 60 gld. deželne doklade in s prostim stanovanjem;
- c) pri enorazredni šoli na Gomiljskem, učiteljska služba z letno plačo 400 gld., deželno doklado 60 gld. in s prostim stanovanjem;
- d) na dvorazredni šoli v Braslovčah, podučiteljska služba z letno plačo 300 gld. 60 gld., deželne doklade in s prostim stanovanjem.

Prošniki, kateri morajo biti slovenskega in nemškega jezika v besedi in pisavi popolnem zmožni, naj svoje postavno obložene prošnje po predpisanem službenem potu pri dotičnem krajnem šolskem svetovalstvu do 25. junija t. l. vložijo.

Okrajno šolsko svetovalstvo na Vranskem,

dne 15. maja 1873.

Predsednikov namestnik

E. Schaur.

Založnik J. Lapajne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.